

FENOMÉN INTERHELPO

THE PHENOMENON OF INTERHELPO

INFO / RUS

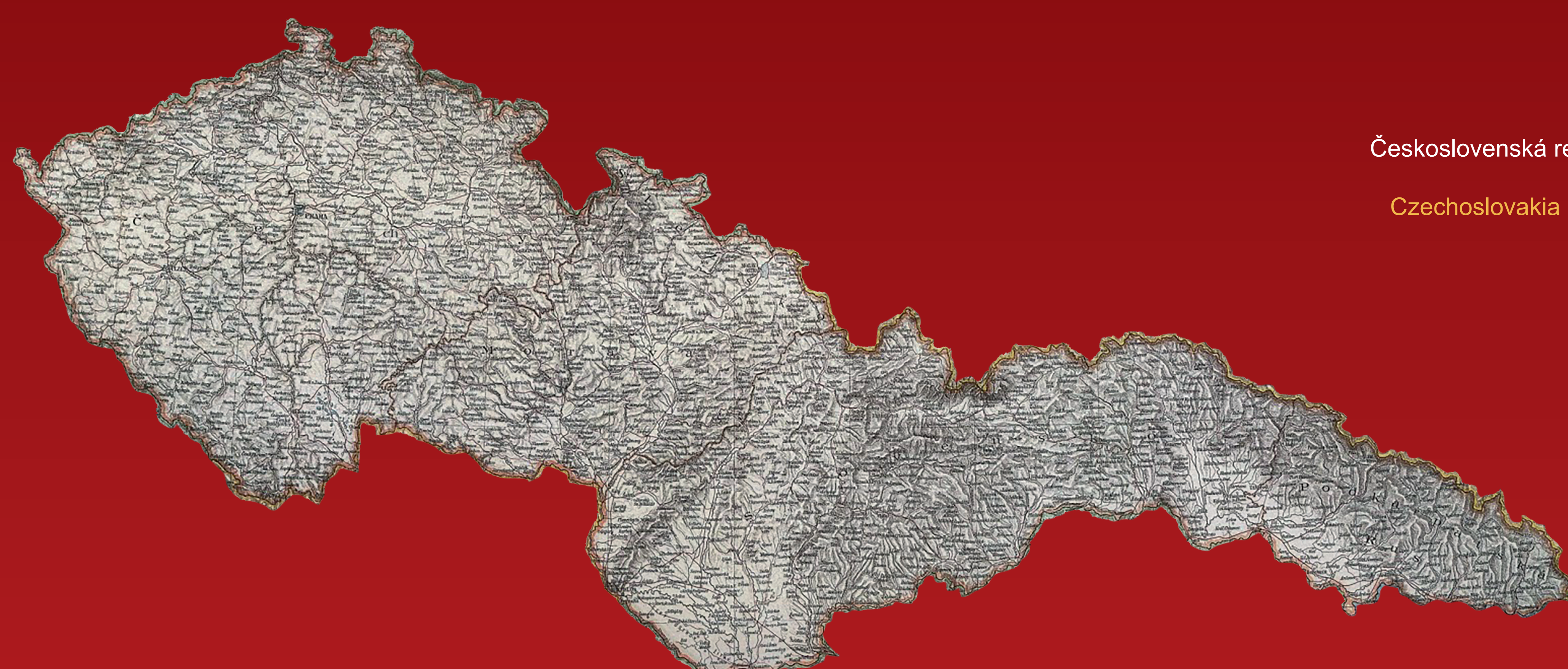

Význam slova Interhelpo je vzájemná pomoc a vychází z jazyka Ido
The name "Interhelpo" means "mutual assistance" and originates from the Ido language.

Československé průmyslové družstvo Interhelpo vzniklo 1. května 1923 v reakci na výzvu Kominterny (mezinárodní organizace se sídlem v Moskvě, která sdružovala proletářské dělnické hnutí z celého světa), jejímž cílem bylo zapojit dělníky z průmyslově rozvinutých zemí do budování Sovětského svazu. Družstvo bylo v Československu registrováno jako „Interhelpo, všeobecné výrobní a spotřebitelské družstvo v Žilině“. Členové družstva věřili, že se jejich jazykem v nové vlasti stane jazyk Ido (reformované esperanto). V praxi však používali směs Ido a všech jazyků družstevníků (čeština, slovenština, němčina, maďarština, rusínština), ale také místních jazyků (ruština, kyrgyzština, uzbečtina aj.). V letech 1925–1932 vycestovalo ve čtyřech transportech ze Žiliny a Brna celkem 1 078 osob.

The Czechoslovak industrial cooperative Interhelpo was founded on May 1, 1923, in response to a call from the Comintern (an international organization based in Moscow that brought together proletarian labor movements from around the world). Its goal was to involve workers from industrialized countries in the building of the Soviet Union. The cooperative was officially registered in Czechoslovakia as "Interhelpo, General Production and Consumer Cooperative in Žilina." Its members believed that their common language in the new homeland would be Ido (a reformed version of Esperanto). In practice, however, they used a mix of Ido and the languages of the members themselves—Czech, Slovak, German, Hungarian, and Rusyn—as

well as local languages such as Russian, Kyrgyz, and Uzbek. Between 1925 and 1932, a total of 1,078 people departed in four transport groups from Žilina and Brno.

Československá republika v hranicích mezi lety 1920 – 1938
Czechoslovakia in its 1920–1938 borders

Rudolf Mareček a SSSR

Zakladatelem Interhempa byl Rudolf Mareček, stoupenec komunismu a internacionalismu, který během první světové války odmítl nastoupit službu v rakousko-uherské armádě, protože nechtěl bojovat (stejně jako mnoho jiných Čechů) proti bratrským slovanským národům. Proto se v roce 1916 rozhodl uprchnout spolu se svou manželkou a dvěma dětmi do Ruska. Ve střední Asii se během občanské války aktivně zapojil do bolševického hnutí a podílel se na upevňování sovětské moci. Po svém návratu do nově vzniklého Československa v roce 1921 vedl jak samotný nábor členů do družstva, tak i jednání se sovětskou stranou. Sovětský svaz, ideově lákal zahraniční kvalifikované dělníky a odborníky z celého světa k budování nové beztřídní společnosti. Z Československa kromě Interhempa odjelo několik dalších průmyslových družstev jako např. Pragomašina, Kladenská komuna, Slovácká komuna či Reflektor (ke kterému se přidal i Rudolf Mareček). Potřebným kapitálem pro vstup do družstva bylo 3 000 korun a dalších 2 000 korun na cestu za každého člena, což v tehdejších cenách často představovalo pro nemajetné dělníky celý majetek. Z těchto prostředků byly v Československu zakoupeny stroje a vybavení pro první průmyslové dílny.

Rudolf Mareček (označený křížkem) se loučí s prvním transportem na nádraží v Žilině
Rudolf Mareček (marked with a cross) bidding farewell to the first transport at the railway station in Žilina

Rudolf Mareček and the USSR

The founder of Interhelpo was Rudolf Mareček, a supporter of communism and internationalism. During World War I, he refused to serve in the Austro-Hungarian army, as he did not want to fight—like many other Czechs—against fellow Slavic nations. In 1916, he decided to flee to Russia together with his wife and two children. In Central Asia during the civil war, he actively joined the Bolshevik movement and contributed to the consolidation of Soviet power. After returning to the newly established Czechoslovakia in 1921, he led both the recruitment of members for the cooperative and negotiations with the Soviet side. The Soviet Union ideologically attracted skilled foreign workers and specialists from around the world to help build a new classless society. In addition to Interhelpo, several other industrial cooperatives left Czechoslovakia, such as Pragomašina, the Kladno Commune, the Slovácko Commune, and Reflektor (which Rudolf Mareček later joined). The required capital to join the cooperative was 3,000 crowns, plus an additional 2,000 crowns for travel per member. At the time, this often represented the entire savings of working-class families. These funds were used in Czechoslovakia to purchase machinery and equipment for the first industrial workshops.

Ministerstvo obrany
České Republiky

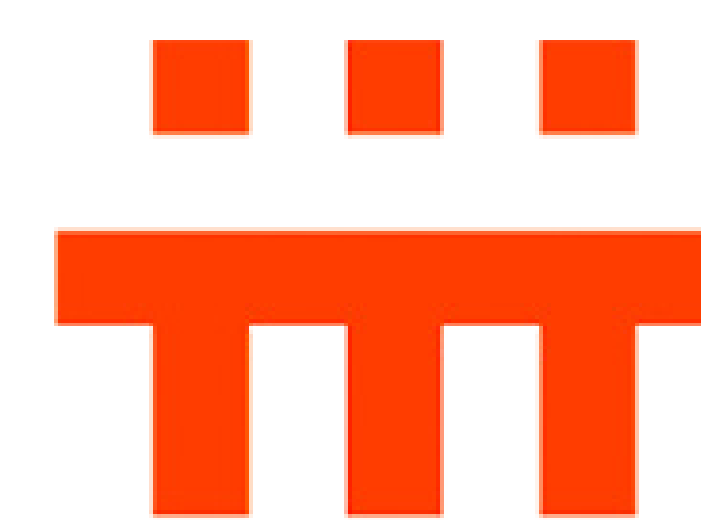
Společnost přátel
Podkarpatské Rusi

MASARYK
INTERNATIONAL
CULTURAL AND
EDUCATIONAL
CENTRE

GULAG-X-CZ

SYNERGY

NADACE ČEZ

FENOMÉN INTERHELPO

THE PHENOMENON OF INTERHELPO

První výroby Interhelpa vznikaly bezprostředně po příjezdu do Piškeku pod korunami stromů
The first Interhelpo workshops were set up right after arrival in Pishpek, beneath the trees.

Těžké začátky na konci světa

Po téměř měsíční namáhavé cestě dorazil 24. dubna 1925 transport s prvními 303 osadníky do konečné stanice v Piškeku – tehdy zcela zaostalého provinčního městečka s přibližně 15 tisíci obyvateli a jen několika zděnými budovami. Zde byly družstvu sovětskou vládou přiděleny pozemky v blízkosti nedávno dokončené železnice. V nehostinných kyrgyzských stepích s extrémním klimatem se přes značné strádání a obtíže podařilo družstvu postupně vybudovat celou novou, moderní čtvrt evropského rázu. Během několika let zde družstevníci postavili cihelnu, koželužnu, textilní továrnu, strojírnou, truhlárnu, elektrárnu, tavnímu, pilu, ale také školu, klub, 178 bytových jednotek, parky a mnoho dalšího. V roce 1928 se družstvo poprvé dostalo do zisku (především zásluhou textilní továrny) a začalo pravidelně vyplácet mzdy. Problémy, zejména v prvních letech, však způsobily, že téměř dvě třetiny původních interhelpovců družstvo opustily. Na konci první pětiletky se Interhelpo stalo jedním z nejsilnějších výrobních závodů Kyrgyzské SSR a v roce 1934 se podílelo až 20 % na průmyslové výrobě Kyrgyzstánu. Ve 30. letech však sovětská vláda některé členy uvěznila

a vedení převzali sovětské funkcionáři. Družstvo bylo postupně znárodněno, členové přišli o své vlastnické podíly a pokud chtěli zůstat, museli nejpozději v roce 1938 přijmout sovětské občanství. Někteří se stali oběťmi stalinských perzekucí, jiní odešli do jiných částí SSSR, nebo se vrátili do Československa.

Harsh Beginnings at the Edge of the World

After nearly a month-long and arduous journey, the first transport carrying 303 settlers arrived on April 24, 1925, at its final destination in Pishpek—then a remote and underdeveloped provincial town with approximately 15,000 inhabitants and only a few brick buildings. There, the Soviet government allocated land to the cooperative near a recently completed railway. In the harsh Kyrgyz steppes, with its extreme climate, the cooperative gradually managed—despite significant hardship—to build an entirely new and modern district of a European character. Within just a few years, its members constructed a brickworks, tannery, textile factory, engineering workshop, carpentry shop, power plant, foundry, sawmill, as well as a school, a club, 178 housing units, parks, and much more. In 1928, the cooperative achieved profitability for the first time (primarily thanks to the textile factory) and began paying regular wages. However, difficulties—especially in the early years—led nearly two-thirds of the original members to leave the cooperative. By the end of the First Five-Year Plan, Interhelpo had become one of the strongest industrial enterprises in the Kyrgyz SSR, accounting for up to 20% of the country's industrial production by 1934. In the 1930s, however, the Soviet authorities imprisoned some members, and leadership was taken over by Soviet officials. The cooperative was gradually nationalized, members lost their ownership shares, and those who wished to remain were required to adopt Soviet citizenship by 1938 at the latest. Some became victims of Stalinist repression, while others moved to different parts of the USSR or returned to Czechoslovakia.

Postupné znárodnění družstva

Interhelpo bylo „dítětem“ NEPu (Nové ekonomická politiky – období omezeného podnikání v SSSR), který po určitou dobu umožňovala družstvu částečně nezávislé hospodaření a řízení. Tato politika, zavedená v roce 1921, měla za cíl oživit válkou zdevastované hospodářství a byla zrušena s příchodem první pětiletky v roce 1929. Interhelpo se postupně stalo konkurencí státním podnikům, což především během druhé pětiletky (1933–1938) vedlo k jeho začlenění do státního systému, rozdělení výrobních oddělení pod správu různých ministerstev Kyrgyzské SSR a nakonec k jeho zániku. Definitivní konec Interhelpa nastal 7. prosince 1943, kdy byl na stát převeden poslední zbývající majetek v hodnotě 5 milionů rublů. Družstevníkům Interhelpa zůstaly pouze domy a byty, které si sami postavili. Po válce se některým bývalým členům podařilo vrátit do Československa i s rodinami, zatímco ti, kteří zůstali, se postupně plně asimilovali do sovětské společnosti. Členové Interhelpa byli v Kyrgyzstánu průkopníky v mnoha ohledech. Přivezli sem první traktor, automobil, zavedli elektrické osvětlení a zahájili pěstování cukrové řepy. Tím se stali významnými aktéry modernizace země. Jejich přínos je dodnes v Kyrgyzstánu připomínán jako klíčový moment industrializace a rozvoje regionu.

Plakát u příležitosti 10letého výročí Interhelpa
Poster commemorating the 10th anniversary of Interhelpo

The Gradual Nationalization of the Cooperative

Interhelpo was a product of the NEP (New Economic Policy—a period of limited private enterprise in the USSR), which for a time allowed the cooperative a degree of independent management and operation. Introduced in 1921, this policy aimed to revive the war-devastated economy and was abolished with the onset of the First Five-Year Plan in 1929. Over time, Interhelpo became a competitor of state-owned enterprises, which led—especially during the Second Five-Year Plan (1933–1938)—led to its gradual incorporation into the state system. Its production units were divided and placed under the administration of various ministries of the Kyrgyz SSR, ultimately resulting in its dissolution. The final end of Interhelpo came on December 7, 1943, when the last remaining assets, valued at 5 million rubles, were transferred to the state. The cooperative members retained only the houses and apartments they had built themselves. After the war, some former members were able to return to Czechoslovakia with their families, while those who remained gradually assimilated into Soviet society. Members of Interhelpo were pioneers in many respects: they brought the first tractor and automobile, introduced electric lighting, and initiated sugar beet cultivation. In doing so, they became key contributors to the modernization of the region. Their legacy is still remembered in Kyrgyzstan today as a crucial moment in the country's industrialization and development.

Text: Erik Lukas
Foto: Elvira Mareček

Ministerstvo obrany
České Republiky

Společnost přátel
Podkarpatské Rusi

MASARYK
INTERNATIONAL
CULTURAL AND
EDUCATIONAL
CENTRE

GULAG-X-CZ

NADACE ČEZ